

ПРОЦЕС ІНТЕГРАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА (НА ПРИКЛАДІ м. ЧЕРНІГІВ)

У статті розглянуто основні положення інтеграції освітньої системи на прикладі міста Чернігів. Досліджені проблеми входження української освіти в єдиний освітній простір. Розкрито проблеми, які необхідно вирішити для інтеграції в освітній простір вищих навчальних закладів.

Ключові слова: потенціал нації, імідж України, мобільність студентства, інтегративність, процес інтеграції.

В статье рассмотрены основные положения интеграции образовательной системы на примере города Чернигов. Исследованные проблемы вхождения украинского образования в единое образовательное пространство. Раскрыты проблемы, которые необходимо решить для интеграции в образовательное пространство высших учебных заведений.

Ключевые слова: потенциал нации, имидж Украины, мобильность студенчества, интегративность, процесс интеграции.

The paper examines the main provisions of the integration of the educational system, for example the city of Chernihiv. The problems of Ukrainian education entry into single educational space. Solved the problem to be solved for integration into the educational environment of higher education.

Key words: potential nation, image of Ukraine, the mobility of students, integrative process of integration.

Постановка проблеми. Процес інтеграції зумовлений розвитком багатьох галузей діяльності людини і направленим на включення до єдиного освітнього простору. Зрушення освітньої системи викликають зміни орієнтовані не тільки на сьогоднішній день, а і на перспективу на майбутнє. Інтеграційні процеси визначають створення нових, модернізованих, стратегічних цілей процесу отримання знань.

Україна, починаючи з часів своєї незалежності, прагне створити демократичне, глобалізоване, самостійне суспільство, де будуть умови, відповідні до європейських. Такі умови торкнулись усіх сфер існування людства. Перша з умов – європейська інтеграція, яка охопила все життя держави, не минаючи і вищої освіти. Сучасне українське суспільство визначило шляхи реформування освітньої галузі, її вдосконалення, модернізацію відповідно до вимог Болонської декларації.

Питання інтеграції в освіті почали цікавити вчених ще за часів Яна Амоса Каменського, але більшої уваги проблемам інтеграції в освітній галузі почали приділяти в останні десятиріччя. Почали з'являтися правові документи, які вимагають від України об'єднання в європейський освітній простір. Так, Національна доктрина розвитку освіти [2] визначає пріоритетним

напрямок державної політики – інтеграцію вітчизняної освіти до європейського та світового освітніх просторів; Національна Стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 р. зазначає: інтеграція України у світовий освітній простір вимагає постійного вдосконалення національної системи освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, апробації та впровадження інноваційних педагогічних систем, реального забезпечення рівного доступу всіх її громадян до якісної освіти, можливостей і свободи вибору в освіті, модернізації змісту освіти і організації її адекватно світовим тенденціям і вимогам ринку праці, забезпечення безперервності освіти та навчання протягом усього життя, розвитку державно-громадської моделі управління [3]. Отже, можна зазначити, що питання інтеграції освітньої галузі відбувається, але все одно освіта потребує реформування багатьох сфер своєї системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню інтеграційних процесів у різних галузях діяльності суспільства присвячені роботи таких авторів: Балашенко І. В., Кассан К., Корчевська Л. О., Лещинський О. П., Лупій Т. Г., Онуфрив С. Т., Прокоф'єва М. Ю., Ткач Р. Ю., Ямпольська Л. М. та ін. Усі вони є науковцями не соціологічних

наук, тобто питанням інтеграції займаються вчені історичних, філософських, педагогічних, філологічних та інших наук.

Метаю статті є дослідження впливу інтеграційних процесів на розвиток освітньої галузі та аналіз проблем, що вимагають окремого відношення щодо входження ВНЗ України єдиного освітнього простору.

Виклад основного матеріалу. На цьому етапі розвитку освітньої системи, реформування відбувається прогресивно, динамічно, намагаючись приблизити освітню систему України до європейських стандартів та покращити статус нашої держави у світовому освітньому просторі. Усе ж таки існують дискусійні питання, які залишаються відкритими для входження України в єдиний освітній простір [складено нами]:

- інтелектуальний потенціал нації;
- віддача наукової еліти;
- важливість, необхідність, престижність вищої освіти;
- імідж України в освітньому просторі.

Підвищення освітнього потенціалу нації є одним із важливіших питань освітньої політики. Основною умовою, завдяки чому цього можливо досягти, доступність та якість вищої освіти. Доступ до вищої освіти є у кожного охочого її отримати, але на теперішній час враховуються результати ЗНО. Незважаючи на всі негаразди в галузі освіти, молоде покоління прагне до навчання. Але ж можливість отримати вищу освіту залежить і від платоспроможності отримувачів освітніх послуг. Тому необхідно на рівні держави здійснити чітко розмежування тих, хто може і повинен навчатись безкоштовно. Т. Г. Полухтович, досліджуючи проблему платної освіти, зазначає, що при пануванні ринкових відносин будь-яка послуга, яка виступає як товар, що оплачується чи із суспільних фондів, чи конкретним споживачем, мають відповідати чітко сформульованим суспільним або приватним вимогам. Державні стандарти освітніх послуг повинні містити перелік обов'язкових навчальних дисциплін із визначенням часу вивчення та у розрізі видів навчальних занять, переліки мінімального обсягу науково-методичного, матеріально-технічного та інших

видів забезпечення навчального процесу. Така обов'язкова наявність вищезазначених складових дасть змогу нарешті визначити мінімальну вартість кожного року навчання та перейти до системи фінансування, не утримання закладів освіти, а навчання студентів. Розв'ядеться й проблема співвідношення безоплатних і платних послуг освіти. Все, що входить до складу Держстандарту, оплачується державою, все, що не входить, – оплачується самими громадянами. Не треба буде весь час переглядати так званий перелік платних послуг освіти [5, с. 186].

Підвищення потенціалу нації можливе за рахунок наукових відкриттів учених різних сфер наукової діяльності. Але Міністерство освіти і науки України не бажає підтримувати такі відкриття. А отже вчені не продовжують свою діяльність у цьому напрямку або від'їжджають за кордон. У науково-дослідних центрах проходить багато конкурсів, змагань, показів новітніх технологій, і учасники нашої держави займають одні з перших місць, що свідчить про великий потенціал нашої країни. Ці наукові досягнення визнають багато науковців різних галузей діяльності. Але основною вимогою для їх подальшого розвитку все ж таки є підтримка з боку України.

Таким чином, можна сказати, що українське суспільство має великий потенціал, але як і живий організм, його потрібно підживлювати, підтримувати, мотивувати до подальшого розвитку та вдосконалення.

Наукова діяльність є динамічною у своєму розвитку. По чернігівській області нараховується докторів наук – 92, кандидатів наук – 912 [4]. Ці показники з кожним роком збільшуються. Але чи всі науковці після захисту продовжують брати участь у науковому житті країни? Це питання залишається відкритим... Так на практиці, як показує нам метод опитування, проведений серед професорського-педагогічного складу ВНЗ Чернігова тільки 35 % продовжують писати статті, наукові доповіді, брати участь у конференціях. Інші займаються викладацькою діяльністю, оскільки мають статус кандидата або доктора наук – 50 %, деякі працюють в іншій сфері життєдіяльності людей – 15 % (рис. 1)

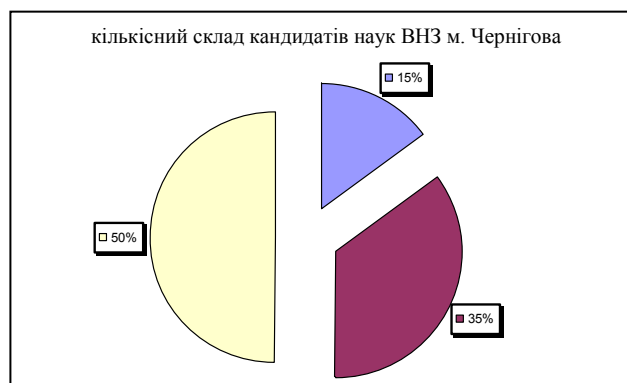

Рис. 1. Кількість кандидатів наук ВНЗ м. Чернігів, що виконують різні види діяльності

І як говорить нам Т. Г. Полухтович, «...аналізуючи наукову діяльність за критерієм кількості публікацій у відомих наукових журналах, що свідчить про рівень науки та освіти певної країни та про їхній вплив на рівень розвитку суспільства, Україна відстає від більшості своїх сусідів, посівши сьоме місце серед країн – колишніх республік СРСР (попереду Естонія, Литва, Латвія, Вірменія, Росія, Білорусь). З розрахунку на 1 млн населення країни кількість публікацій в Україні складає 668, тоді як у Швейцарії – 15352; Великої Британії – 9187; Німеччині – 6209; США – 5800» [5, с. 184].

Таким чином, кількість науковців є і вона зростає кожного року, але для подальшої якісної, працюючої її чисельності необхідно здійснювати як із боку держави, так і з боку спонсорських, зацікавлених сторін фінансову підтримку новітньої наукової діяльності, особливо для молодих учених. Оскільки необхідно, щоб молодь хотіла та прагнула підвищити якість нашої освіти в науковому освітньому просторі.

Освіта завжди була значущою цінністю для українців. Вивчити дитину в усі часи в нашій країні прагнули навіть неможливі, тягнулися, як могли, віддаючи на цю святу справу останнє. Ось і за часів Незалежності з року в рік наростає справжній освітянський бум – відкриваються все нові й нові освітні заклади, вводяться нечувані раніше факультети та спеціальності, конкурси на місце студента невпинно зростають – і у столиці, і навіть у глибинці [6].

Вища освіта завжди відігравала велике значення в розвитку особистості й держави в цілому. За радянських часів вступити на навчання до ВНЗ означало здати вступні іспити та набрати необхідний прохідний бал для певної спеціальності. Для людини, котра має вищу освіту, завжди було робоче місце, відповідна заробітна плата, стабільність. І навіть якщо члени суспільства, які бажають отримати вищу освіту, не пройшли екзаменаційного оцінювання, то вони завжди мали змогу працювати або вступити на навчання в технікум, професійно-технічне училище, і завжди мати гідне місце роботи.

У сучасному суспільстві вступ до ВНЗ вимагає великих навантажень, як для самого абітурієнта, так і для його батьків. І все одно, закінчення вищого навчального закладу не гарантує працевлаштування, кар'єрного росту та впевненості в завтрашньому дні. Навчитись деяким спеціальностям у сучасних українських ВНЗ просто неможливо, і не тому, що їх не існує (хоча бувають і такі), а тому, що не має викладачів за цим напрямком. Практичне вивчення певної науки також ускладнюється пошуком бази практики, а при прийнятті на роботу роботодавець більш прихильний до людини з досвідом роботи в певній галузі, ніж до випускника ВНЗ але з дипломом.

Дипломи приватних ВНЗ не є конкурентоздатними, оскільки виникнення таких вишів трапляється дуже часто і спеціальності, на які вони можуть набирати студентів, не завжди відповідають вимогам ринку праці.

Для молоді вища освіта є основою, фундаментом подальшого розвитку їх особистості, самореалізації та мобільності. Зробити кар'єру в сучасному світі можливо і не маючи диплома, але людина з вищою освітою завжди є комунікабельною в багатьох сферах, винахідливою, інтелектуальною, ерудованою.

Виходячи зі школи, молоді люди, при виборі отримання освіти, керуються такими чинниками, як престижність навчального закладу, оснащення освітнього процесу, деякі дізнаються про склад викладачів, наявність різного виду спеціальностей. Але хоч і всі зазначені якості існують, диплом такого ВНЗ також повинен відповідати сучасним вимогам ринку праці, що, як показує практика, не завжди виходить.

У місті Чернігів працюють 3 державні ВНЗ III-IV рівня акредитації (Чернігівський державний інститут економіки і управління, Чернігівський державний технологічний університет, Чернігівський національний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка), готуючи студентів за такими спеціальностями: менеджмент управління, юрист, економіст, працівник соціальної сфери, бухгалтерський облік та аудит, педагогічної направленості, технік, інформатика та обчислювальна техніка, перекладачі і т. д., закінчення яких є престижним для нашого регіону, але гарантувати працевлаштування випускників також ніхто не може. От і потрібно вибирати, думати, що краще: піти навчатись у коледж чи технікум за такими спеціальностями, де до того ж і дешевше, чи навчатись тільки заради отримання диплома про вищу освіту.

Таким чином, важливість і необхідність вищої освіти завжди була і залишається, навіть якщо людина і влаштувалась на роботу без диплома про вищу освіту, вона в деяких ситуаціях іде на крок попереду рівних із нею робітників та має можливість підвищити свій соціальний статус.

Враховуючи все вищезазначене, імідж української держави на світовому освітньому просторі інколи не відповідає вимогам сучасності. Хоча ми і прагнемо до створення умов європейського рівня, освітня політика в цій галузі є розгалуженою, не охоплює всі сторони освітньої системи. Перш за все потрібно звернути увагу на якість освіти. Так, міністр освіти Д. Табачник зазначив, що для інтеграції та іміджу української держави «...головне завдання – це підвищити якість освіти». Якість освіти передбачає, перш за все, відповідну, вдосконалену структуру освіти, з усіма необхідними засобами для отримання якісних освітніх послуг, але для цього необхідна фінансова підтримка держави. Що на сьогодні не завжди забезпечує потреби освітньої галузі.

Серед величезної кількості дослідних та освітніх закладів України лише вісім її організацій пройшли відбір і мають якусь помітну наукову віддачу. Поза сумнівами, Національна академія наук України робить найбільший внесок у наукову віддачу України, а от інші галузеві академії практично відсутні в науковому просторі. Серед

інших організацій, причетних до створення іміджу України в науковому світі, представлено лише сім університетів, решта не мають практичної наукової цінності. Це – Київський національний університет ім. Т. Шевченка, Львівський національний університет ім. І. Франка, Харківський національний університет ім. В. Каразіна, Національний технічний університет «Київський політехнічний інститут», Національний університет «Львівська політехніка», Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича [5, с. 184].

Хоча українська держава входить до складу країн-учасниць Болонського процесу, випускники ВНЗ із дипломом спеціаліста, магістра не в змозі працевлаштуватись за кордоном. Диплом деяких українських вишів не визнається у світовій спільноті. Отже, маючи диплом про вищу освіту, мобільність у працевлаштуванні обмежується рамками однієї держави. Навіть на території України вимагають пройти нострифікацію диплома ВНЗ, що знаходиться в нашій державі, особливо це стосується приватних вищих навчальних закладів.

Імідж нашої держави можуть створювати і самі учасники освітньої сфери, тобто ВНЗ можуть більш кількісно здійснювати, практикувати не тільки викладацький обмін, але і залучати для цього студентів, що також потребує капіталовкладень. Ректор НТУ М. Дмитриченко у своїй доповіді говорить: «... досі відкритим лишається принцип мобільності студентів і викладачів, який зазначений одним з основних у Болонській декларації. Студентський, як і викладацький, обмін наштовхується передусім на соціально-економічну ситуацію в країні. Мобільність нині недостатня, але вона більша, ніж була. Я впевнений, що за обміном майбутнє. Без нього ми не можемо повноцінно конкурувати на світовому освітньо-науковому ринку» [1]. Імідж української освіти є високим, привабливим і наша молодь прагне вчитися, попри усі кризи та політичні негаразди. У цьому запорука найшвидшого виходу України на рівень міжнародних вимог та стандартів [1].

Таким чином, освітня система України намагається з кожним роком зробити крок вперед, але існують «подразники», які не дозволяють це зробити в повному обсязі. Імідж держави залежить від умов життя членів суспільства їх освіченості, самовіддачі. У свою чергу освіта кожної людини – це бажання її самої, оскільки від якісної освіти залежить рівень освіти всієї держави і її показники престижу в освітньому просторі.

Також явищем процесу інтеграції є об'єднання вищих навчальних закладів. Що також має велику кількість думок, як позитивних, так і негативних. Об'єднуючись, один ВНЗ може охопити більшу кількість спеціальностей, прийняти на навчання більше студентів, залучати студентів до масових заходів, участі в різного

роду олімпіадах. Але кількість викладачів, адміністрація змінюється в меншу сторону, потрібно витратити більше часу на дорогу до ВНЗ, як студентам, так і викладачам. Студент, який прийшов навчатись, наприклад, до юридичного університету може отримати диплом технологічного, що також на завжди є позитивним для працевлаштування та професійної мобільності.

Висновки. Загалом Україна має достатній рівень освіти для здійснення наукових досягнень у багатьох галузях виробництва, у сфері економіки, політичних поглядів, у сфері освіти і науки до інтеграції нашої держави в світовий освітній простір.

На сучасному розвитку суспільства відбувається вдосконалення, розвиток вже існуючих моделей освітнього процесу та пошук нових, здатних на модернізацію духовності, інтелектуальних здібностей, самореалізацію особистості. Тобто, загальною функцією реформованого освітнього процесу має бути орієнтація входження в єдиний освітній простір, що потребує запровадження інноваційної моделі навчального процесу та інтеграція до міжнародних світових вимог у галузі освіти.

Інтеграція України в ЄОП має відбуватись поетапно та чітко, відповідаючи вимогам виховного процесу та певним стандартам. Серед пріоритетних напрямків можна виділити такі [складено нами]:

- створення інноваційного освітнього простору для гарантування всім студентам ВНЗ можливості самореалізації, самоосвіти;
- забезпечення матеріально-технічної бази ВНЗ;
- підтримання єдності та взаємопідтримка науково-педагогічного колективу;
- розробка програми мотивації здоров'я-збереження студентської молоді;
- виховання і підтримка інтелектуального, духовного розвитку особистості;
- залучення до співпраці у ВНЗ представників бізнес-структур, які популярні і необхідні на ринку праці;
- визнання змісту навчальних програм за напрямками спеціальності;
- оптимальна організація навантаження професорсько-педагогічного складу та студентів;
- заохочення молоді до різного виду самостійних завдань.

Процес інтеграції вимагає від керівників ВНЗ певних заходів, запровадження новітніх засобів, але насамперед організація навчання повинна бути направлена на досягнення поставленої мети та підтримувати такі принципи [складено нами]:

1. Авторитаризм – співпраця, взаємоприслухання, взаємопідтримка викладачів та студентів.
2. Гуманітаризм – діяльність ВНЗ повинна бути направлена на розуміння потреб та індивідуальності членів навчального процесу.
3. Адресність – потрібно враховувати уміння, інтелектуальні здібності; допомога у саморозвитку, самоідентифікації кожної особистості,

4. Багатоступеневість – можливість вибору студентами певних профільних дисциплін та досягнення високих показників у навчанні різними допустимими засобами.

5. Інтегративність – направлення зусиль на об'єднання процесів освітнього та виховного просторів.

Необхідно зазначати, що створення нової, модернізованої системи освіти вимагає змін всієї концепції: принципів і методів навчання, моделі надання, оцінювання знань, підвищення якості наданих освітніх послуг. Але перехід до нової моделі вищої освіти для українського суспільства є необхідним, оскільки процес інтеграції направлений на європейський рівень системи освіти, надання професійної мобільності випускникам ВНЗ, підвищення конкурентоспроможності, визнання на європейському ринку праці.

Отже, на сучасному розвитку українське суспільство переживає багато негараздів, не тільки

торкаючись галузі освіти, це і політична недосконала система, економічний розвиток, демографічна ситуація. Тому певні зрушення, реформи, введення в дію нових законів не є чимось критичним, а скоріше являє собою можливість на отримання шансу. Сюди ми можемо і віднести приєднання України до Болонського процесу. Мета якого – направлення всіх можливостей держави в систему освітньої галузі на вдосконалення та розвиток наукової та освітньої діяльності, а також підвищення конкурентоспроможності європейської системи науки і вищої освіти у світовому освітньому просторі. Використання, запровадження Болонського процесу у ВНЗ України є найактуальнішим питанням сьогодення. Адже його застосовують не всі навчальні заклади, особливо приватного сектору. Приєднання до Болонського процесу всіх ВНЗ визначить: чи готова українська освітня система до інтеграції в єдине освітнє середовище.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дмитриченко М. Ідеальної системи освіти не існує у світі загалом [Електронний ресурс] / М. Дмитриченко. – Режим доступу : osvita.org.ua.
2. Національна доктрина розвитку освіти від 17.04.2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002.
3. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mon.gov.ua/images/files/news/.../4455.pdf.
4. Офіційний сайт Головного управління статистики в Чернігівській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : chernigivstat.gov.ua.
5. Полухтович Т. Г. Інтеграція вищої освіти України в умовах глобалізації / Т. Г. Полухтович // Вестник СевГТУ. – Севастополь : Изд-во СевНТУ, 2012. – Вып. 127 : Педагогика. – С. 184–187.
6. Рибаченко В. Високий імідж української освіти [Електронний ресурс] / В. Рибаченко. – Режим доступу : www.chasipodii.net/article/1945/?vsid).
7. Тілеуберген Д. М. Интеграция науки, образования и производства: мировой опыт и перспективы его использования в Казахстане [Електронний ресурс] / Д. М. Тілеуберген. – Режим доступу : www.economy.kz/about/TleubergenDina.docx.

Рецензенти: Мейжис І. А., д. пед. н., професор;
Рожанська Н. В., к. соціол. н., ст. викладач.

© Шпіц-Чечота І. А., 2013

Дата надходження статті до редколегії 16.10.2013 р.

ШПІЦ-ЧЕЧОТА Ірина Анатоліївна – аспірантка Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова

Коло наукових інтересів: соціологія освіти.